

The Usage of Non-Classroom Environments in Social Studies Education¹

Serdar Malkoç²

Erdoğan Kaya³

ABSTRACT. The purpose of this research is to determine the usage of non-classroom environments for social studies instruction. The methodology utilized in this research was the survey method. The participants in this study were teachers in Turkey who were employed by the Ministry of National Education and working in primary and secondary schools in Eskisehir, Turkey. In this research, a total of 40 teachers, 20 social studies teachers and 20 classroom teachers, were interviewed. Following qualitative methodology techniques, the research data was collected through semi-structured interviews and analyzed through descriptive analysis. In the research, analysis revealed the most frequently listed non-classroom environments used by social studies classes were schoolyards, libraries, gymnasiums, multipurpose rooms, school corridors, laboratory classrooms, and the social studies classrooms. Further analysis of teachers' views about their usage of non-classroom environments revealed that they believed there was benefit from non-classroom environments considering the appropriateness of content, the time available, and the school's physical structure. When the reasons for why teachers were not using these environments were examined and the teachers listed problems with the schools' physical structure, heavy curriculum loads, planning problems, and the large number of students enrolled in classes.

Keywords: Non-classroom environments, social studies, teaching environment

SUMMARY

Purpose and significance: The purpose of this research is to determine the usage of non-classroom environments for social studies classes. In developing countries such as Turkey, utilization of all possible educational opportunities is very important. Furthermore, as a lesson which aims at the socialization of students, social studies is a curriculum which cannot be fully realized solely in the classroom setting.

Methods: The methodology utilized in this research was survey method. There were a total of 40 participants, 20 social studies teachers and 20 classroom teachers, interviewed for this study. The research data was collected through semi-structured interviews of the 40 participating teachers. Following the data collection procedure, analyses was conducted through descriptive analysis.

Results: Analysis of the research data revealed that the most frequently utilized school environments for non-classroom social studies courses were school playgrounds, libraries, gymnasiums, multipurpose rooms, school corridors, laboratories, and social studies classrooms. Also, further analysis of teachers' views regarding their usage of non-classroom environments revealed they found the non-classroom environments beneficial considering the content, time, and school's physical structure were all appropriate. Analyses also indicated the reasons for why teachers did not use these non-classroom environments were listed as; problems with the schools' physical structure, inadequacy of classroom environments, a heavy curriculum load, planning problems, and the large number of students enrolled.

Discussion and Conclusions: In the research, it was determined that teachers from different branches of teaching, as well as, different school environments utilized the non-classroom environments for their social studies courses. The main purpose of using the non-classroom environments for social studies instruction was that new environments could provide an alternative viewpoint and could provide further opportunities to provide target audiences with appropriate developmental level instruction in social studies. Another reason for using these alternative environments was that these types of instruction could provide some differences between the state-run and private schools. The research literature that was reviewed focused primarily on the use of non-classroom environments for education in general and did not specifically focus on social studies education. The findings from this research study support the previous findings reviewed in the literature that non-classroom environments do strengthen other in-classroom activities.

¹ This article is based on the master thesis study directed by Assoc. Prof. Dr. Erdoğan Kaya

² Ankara University, Faculty of Education Sciences, Department of Elementary Education, Social Studies Education Programme Research Assistant, serdarmalkoj@gmail.com

³ Assoc. Prof. Dr. Anadolu University, Education Faculty, Department of Elementary Education, Social Studies Education Programme, erkaya@anadolu.edu.tr

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı¹

Serdar Malkoç²

Erdoğan Kaya³

ÖZ. Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan sınıf dışı okul ortamlarının belirlenmesidir. Tarama deseninde gerçekleştirilen araştırmaya Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler katılmıştır. Bu kapsamda 20'si sosyal bilgiler, 20'si sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Verilerinin toplanmasında nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiş ve çeşitli bulgular elde edilmiştir. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliğini dile getirdikleri görülmüştür. Ayrıca bu ortamların kullanılmasında ders içeriği, zaman ve fiziki yapının uygun olması gibi etmenlerin de belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Sözü edilen ortamlardan yararlanamama nedenleri arasında ise okulun fiziki yapısının elverişli olmaması, program yoğunluğu, planlama sorunu, zaman yetersizliği ve öğrenci sayısının fazlalığı sayılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf dışı okul ortamları, sosyal bilgiler, öğretim ortamları

GİRİŞ

Eğitim konusunda alanyazında birçok tanım yapılmaktadır. Ertürk'ün (1974, s.12) davranış değişimi odaklı tanımına göre “eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme” sürecidir. Biyo-kimyasal değişime vurgu yapan Sönmez'e göre ise “eğitim fiziki uyarımlar sonucu beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma” sürecidir. Bu bağlamda eğitim kavramı, belli amaçlar doğrultusunda kalıcı davranışlar oluşturabilmek için bireysel ve çevresel etmenlerin de işin içine katıldığı etkileşimli bir süreç olarak tanımlanabilir.

Öğretim, belli bir kurumsal yapılanma içinde önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda bireyin bunlara ulaşmasını sağlamak üzere planlı programlı bir biçimde öğrenilmesi beklenen içeriğin dağıtımı, bu içeriğin öğrenilmesini destekleyecek ve kolaylaştıracak öğrenme etkinliklerinin uygulanması süreci olarak tanımlanabilir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004, s.7). Öğretim, uygun bir ortamda uygulanmadıkça amacına ulaşamaz. Ortam, öğretim süreci ile öğrenme sürecini etkileyen etmenlerin tümüdür (Başaran, 2008, s. 445). Öğretimin en yaygın biçimiyle okullarda yapıldığı düşünüldüğünde, okulların eğitim-öğretim sürecinde önemli bir işlevi olduğu söylenebilir.

Okul, öğrencilerine önceden tasarlanmış eğitsel amaçlara ulaşmak için gereken davranışı (bilgi, beceri ve tutumu) planlı bir süreç içinde ve belli bir sürede kazandıran kurumdur. Öğrenmenin yaşam boyu olmasına karşın öğretimin okulda; amaçları, süresi, yöntemi belli, planlı bir biçimde gerçekleşmesi söz konusudur (Başaran, 2008, s.139). Okul örgütsel bir kurum olarak öğrenme verimliliğinin artırılmasını amaçlamaktadır. Örgütsel verimliliğin sağlanması için insan kaynakları ve fiziki olanakların yönetsel işlevlerle uyum içinde bir araya getirilmesi ve örgütlenmesi gereklidir (Başar, 2000, s. 1). Okul bu anlamıyla canlı bir organizmaya benzetilebilir. O halde bünyelerinde bulunan her bir organ eğitsel amaçları gerçekleştirmeye ne kadar uygun hale getirilirse o oranda sağlıklı bir eğitim ve öğretim sağlanacağı ileri sürülebilir.

Okullarda öğretimin gerçekleştirilebileceği birçok ortam bulunmaktadır. Alkan'a göre (1979, s.159) bu ortamlar; görsel-işitsel araçlar merkezi, basılı kaynaklar yanı sıra diğer çeşitli öğretim araç-gereçleri kapsayan kitaplıklar, öğretim araç-gereçleri merkezi, öğretme kaynakları merkezi, birleştirilmiş öğretim araç-gereçleri merkezi, öğretim hizmetleri bölümü, program geliştirme laboratuvarı, öğretim televizyonu merkezi, yabancı dil laboratuvarı, film yapım üniteleri, dökümantasyon merkezleri, kendi kendine öğretim laboratuvarları, bilgisayarlı dersliği biçiminde sıralanabilir. Bunların yanı sıra, okulun türüne göre bu ortamların varlığı farklılaşsa da, genel olarak okul binası içinde eğitsel amaçlar için kullanılan ortamlar; laboratuvar, kütüphane veya kitaplık, çok amaçlı salon, eğitsel kol odaları, oyun alanı, bahçe gibi yerlerdir (MEB, 2012). Nüfus artışına paralel

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Erdoğan Kaya'nın danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi, serdarmalkoj@gmail.com

³ Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, erkaya@anadolu.edu.tr

olarak hızlanan kentleşme süreciyle birlikte okul ve sınıflardaki öğrenci çeşitliliğinde artış yaşanmaktadır. Bu nedenle günümüz eğitim çalışmalarında bireysel farklılığa yönelik eğitimin önemine çokça dikkat çekildiğine tanık olunmaktadır. Farklı öğrenme-öğretme gereksinimlerinin karşılanmasında ise zengin uyarılarla donatılmış ortamların daha etkili olduğu bilinmektedir. Sözü edilen gereksinimlerin karşılanacağı ortam, sınıf olduğu kadar sınıf dışı okul ortamı da olabilmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi açısından bu ortamların önemine değinmeden önce Sosyal Bilgiler dersinin tanım, kapsam ve amaçlarına bakmakta yarar vardır.

Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal Bilgiler dersi sosyal bilim disiplinlerini çocukların bütüncül öğrenmelerine göre bünyesinde bütünleştiren bir toplu öğretim dersidir. Sosyal bilimlere ait olgular, bilgi ve kavramlarla genellemeler büyük ölçüde sosyal bilgilerin içeriğini meydana getirmektedir (Öztürk, 2009, s.17). Sosyal bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak ABD’de 20. yüzyılın başında, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması toplumsal değişimin ve çatışmanın artmasıyla birlikte girmiştir (Kılıçoğlu, 2012 s. 7). Bu bağlamda dersin temel amacının bireylerin toplumsallaşmasını sağlamak olduğu söylenebilir.

Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler dersi, ilk olarak bu isim altında 1968 ilkököl programı ile okutulmaya başlanmıştır. Ancak önceki programlarda Toplum ve Ülke İncelemeleri gibi toplumsallaştırma amacı güden derslere de yer verilmiştir (Sönmez, 2010, s. 6). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP)’nin temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli kavram, beceri ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir. Günümüzde bu ders ilkököl 4. sınıfta başlayan ve ortaokul 7. sınıfa kadar devam eden bir süreci kapsar. Bu süreçte dersin amaçları sosyal bilgilerin konu alanına ilişkin “yansıtıcı düşünme”, “sosyal bilimler” ve “vatandaşlık aktarımı” olarak üç sosyal bilgiler eğitim geleneğini yansıtmaktadır (Ata, 2009, s.35).

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamları

SBDÖP’da 2004-2005 öğretim yılında yaşanan değişim; bilgi, beceri, değerlerde olduğu gibi öğretim ve öğrenim alanında da bir dizi yeniliği beraberinde getirmiştir. Böylece etkinlik merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencilerin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimlerine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (MEB, 2005, s.45). Yapılandırmacılık olarak adlandırılan bu anlayış, öğrenmeyi bireyselleştirmenin yanı sıra öğrenme ortamlarının duyuşsal, bilişsel ve devinişsel özelliğe uygun hale getirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu anlamda sosyal bilgiler öğretiminde gelenekselleşmiş yaklaşımlardan uzaklaşarak öğrenmenin kalıcılığını artırıcı semboller, ortamlar ve durumların kullanılması önemli hale gelmektedir.

Sosyal bilgilerin konu alanı incelendiğinde farklı disiplinlerin bir arada ele alındığı görülmektedir. Bu alanlar Sosyal Bilgiler dersi içinde kaynaştırılarak çoklu bir bakış açısıyla sunulur. Bununla birlikte öğrencilerden tek bir konu alanı hakkında fikir sahibi olmaları beklenmez. Aksine öğrencilerden birçok alanın kendine özgü yönlerini dikkate alarak yorumlamaları ve kendi bakış açılarını oluşturmaları beklenir. Dolayısıyla tarih, coğrafya, psikoloji, ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji vb. disiplinlerin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri sadece bir ders konusu olmanın ötesindedir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini oluşturan bu disiplinler sosyal bilgilerin amaçları açısından daha kapsamlı bir anlam ifade eder (Öztürk, 2009, s.17). Bu bağlamda sosyal bilgileri oluşturan disiplinlerin programa yansıtıldığı öğrenme alanları oluşturulmuştur. Belirlenen öğrenme alanları altında üniteler verilmiş ve bu üniteler içerisinde kavram, beceri ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır.

Öğrenme öğretme süreci açısından SBDÖP öğrenci merkezli etkinliklere dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu yönüyle program uygulayıcılara; yaparak yaşayarak öğrenmeye uygun, etkileşimli, işbirliğine dayalı, hatta öğrenmeyi eğlenceli kılacak öğrenme ortamları tasarlamalarını önermektedir. Öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin yararlanmaları amacıyla çeşitli öğrenme yaklaşımları sunulmuştur. Çoklu zeka, işbirliğine dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme ve probleme dayalı öğrenme bunlardan bazılarıdır. Ayrıca öğretmenlerden farklı kaynakları araştırarak yeni etkinlik ve yöntemleri işe koşmaları beklenmektedir (Özdemir, 2012, s.40). Dolayısıyla SBDÖP’nin bilgi, beceri ve değerlerin öğretiminde öğretmenlere esneklik tanıdığı söylenebilir.

SBDÖP’da eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık gibi becerilerin yanı sıra öğrencilere farklılıklara saygı, hoşgörü, işbirliği, yardımlaşma, toplumsal sorumluluk gibi demokratik değerler kazandırmayı amaçlamaktadır. Buna dayalı olarak sosyal bilgiler öğretiminin ders saatleri dışında da devam etmesi gerektiği düşünülebilir. Ayrıca öğrencilerin çevreye ilişkin olumlu tutum kazanmaları, zaman ve mekanı algılamaları ve yaratıcılıklarını geliştirmelerinde sabit sınıfların yeterli olmayacağı söylenebilir. Söz gelimi bir sosyal problem karşısında öğrencilerin farklı sınıflarda okuyan akranlarıyla geliştirecekleri projeler ve bunlar için bir araya gelip çalışabilecekleri özel alanların okullarda bulunmasının öğrenmelerinde daha etkili olabileceği düşünülebilir. Özellikle sosyalleşmeyi amaç edinmiş sosyal bilgiler dersinin öğretiminde işbirliği içinde çalışılan ortamların çok önemli olduğu ileri sürülebilir. Benzer şekilde sosyal bilgilerde empati, yaratıcılık ve özel olarak da konunun içeriğine yönelik yapılacak yaratıcı drama etkinliği için özel ortamlara ihtiyaç vardır. Ancak bunun için sınıf ortamlarının yeterliliği tartışılmaktadır (Bertiz, 2011).

Programın çizdiği çerçevede dikkate alındığında öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarını da kullanabilirler. Üstelik sosyal bilgiler gibi disiplinler arası bir dersin dört duvardan oluşan sabit sınıf ve öğrenme ortamlarıyla sınırlı kalmaması gerekir. Ayrıca sınıf içinde olduğu gibi sınıf dışında da derslerin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun ortamlar bulunmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirmek için okulun zenginliği olarak görülebilecek çok amaçlı salon, okul bahçesi, kütüphane, eğitsel kol odası, spor salonu, sergi alanı, koridor gibi ortamlar etkili bir biçimde kullanılabilir. Ancak okullarda yeni yaklaşımların desteklediği etkinliklerin gerçekleştirileceği öğrenme ortamlarının kullanımı bazen önemli sorun olarak algılanmaktadır. Bu sorun var olan ortamlara dersin uyarlanması ya da sosyal bilgiler öğrenimine uygun hale getirilmesiyle çözülebilir (Kaya, 2012a, s.109).

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi bağlamında sınıf dışı okul ortamlarının çok az incelendiği görülmektedir. Genelde sosyal bilgiler öğretimine ilişkin çalışmalar dersin sınıf içi öğretim ve uygulamalarına yönelik olmuştur (Geçit, 2011). Hatta okul dışı ortamlarının bile sınıf dışı okul ortamlarından daha çok ele alındığı söylenebilir. Özellikle tarihi mekanlara, müzelere, coğrafi alanlara, sosyal kuruluşlara ve kamu kurumlarına düzenlenen geziler ve bu ortamlarda yapılan etkinlikler bunlara örnek gösterilebilir (Çengelci, 2013; Özur, 2010; Mazman, 2007; Açıköz, 2006; Çulha, 2006; Yeşilbursa, 2006; Güleç ve Alkış, 2003). Doğal olarak bu araştırmalar öğretim programındaki etkinliklerden yola çıkılarak incelenmiştir. Bunlar dışında çok az çalışma sosyal bilgiler öğretiminde sosyal bilgilere özgü ortamların önemi üzerinde durmuştur (Kaya, 2012a, 2012b; Erdoğan, 2009).

Eğitim ve öğretim ortamları, öğrenmenin gerçekleştiği alanlar olarak etkili bir şekilde kullanıldıklarında öğrenmenin kalıcılığına hizmet ederler. Üstelik SBDÖP’da yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsenmesi, sınıflardakilerin yanı sıra sınıf dışı okul ortamlarında yapılan etkinliklerin de önem kazanmasına yol açmıştır. Bu nedenle sınıf dışı okul ortamlarında yapılan Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin araştırmaların, okullardaki öğrenme ortamlarına olduğu kadar öğretmen ve öğrencilere de önemli katkıların olacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanım durumunu belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
3. Devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerin, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Önem

Sosyal Bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısı; sosyal, kültürel, tarihi ve güncel konuların birbiriyle kaynaştırılarak ele alınmasına uygundur. Böylece sınıf dışı ortamların, sosyal bilgiler öğretimi için önemli fırsatlar yaratabileceği düşünülebilir. Ayrıca yapılandırmacı sosyal bilgiler öğretiminin, sınıf dışı okul ortamlarını daha da önemli hale getirdiği söylenebilir.

Okullardaki sınıf dışı okul ortamları düşünüldüğünde öncelikle bahçe, kantin, koridor, çok amaçlı salon, kütüphane vb. alanlar akla gelmektedir. Bu ortamlar, ne yazık ki okulların bilinçli ve planlı bir biçimde öğretimde kullanılmayan zenginlikleri olarak görülebilir. Üstelik Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yatırım için sermaye bulmak önemli bir sorundur. Bu nedenle yeni yatırımlardan önce var olan değerlerden en etkili bir biçimde yararlanmak daha önemli hale gelmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modellerinde amaç bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlamaktır (Karasar, 2005, s.77). Bu amaçla öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme öğretmenlerin deneyim, duygu, düşünce ve tutumlarına ilişkin bilgiler edinmede en etkili yöntemlerden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.109).

Katılımcılar

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi görevini, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri yürütmektedir. Bu nedenle araştırmanın katılımcılarını sözü edilen öğretmenler oluşturmuştur. Katılımcılar kolay ulaşılabilir durum örneklemesiyle seçilmiştir. Eskişehir’deki özel okul ve devlet okullarının bir kısmına gidilmiş, araştırmaya gönüllü olan öğretmenler katılımcı olarak seçilmiştir. 2012-2013 öğretim yılında yapılan araştırmada 20’si sosyal bilgiler 20’si sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Ayrıca olanaklar açısından farklılıklar gösterebileceği düşüncesinden hareketle hem devlet hem de özel okul öğretmenlerinin görüşüne başvurulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerin 20’si özel okullarda 20’si devlet okullarında görev yapmaktadır. Böylece hem katılımcı hem de ortam açısından örneklem çeşitlenmesine gidilmiştir. Çeşitlemedeki temel amaç benzerlik ve farklılıkları ele almak ve güvenilirliği arttırmaktır (Cresswell, 2012, s.46; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.109). Araştırmaya katılan öğretmenler Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı beş özel okul ve altı devlet okulunda görev yapmaktadır.

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

1. Kıdem	
0-6 yıl	4
7-12 yıl	5
13-18 yıl	7
19-24 yıl	8
25 yıl ve üzeri	16
2. Mezun Olunan Okul	
Öğretmen Okulu	10
Eğitim Enstitüsü	8
Eğitim Yüksek Okulu	4
Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı	8
Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı	1
Eğitim Fakültesi Diğer Programlar	3
Diğer Fakülteler	6
3. Cinsiyet	
Erkek	16
Kadın	24
Toplam	40

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, görüşmeye katılan öğretmenlerden dördü 0-6 yıl, beşi 0-12 yıl, yedisi 13-18 yıl, sekizi 19-24 yıl, on altısı 25 yıl ve üzerinde kıdeme sahiptir. Bu öğretmenlerden onu

öğretmen okulu, sekizi eğitim enstitüsü, dördü eğitim yüksekokulu, sekizi eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programı, biri eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği programı, üçü eğitim fakültesi diğer programlar, altısı diğer fakültelerden mezundur. Görüşlerine başvuru sınıf öğretmenlerinden önemli bir kısmı, mezuniyetleri sonrasında başta Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi olmak üzere farklı okulları da bitirdiklerini belirtmişlerdir.

Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Görüşmede nitel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır. Böylece katı bir yapılandırmadan kaçınılmış ve görüşme anında doğabilecek her fırsattan yararlanılarak veri toplanılmaya çalışılmıştır. Verilerin düzenli bir biçimde toplanabilmesi için görüşme formu geliştirilmiştir. Formun geliştirilmesinde alanyazın taraması yanında alan uzmanlarının önerilerinden yararlanılmıştır. Formun pilot uygulaması için 8 öğretmenle görüşme gerçekleştirilmiştir. Soruların anlaşılabilirliği gözden geçirildikten sonra düzeltmeler yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Görüşmeler araştırmacı tarafından yapılmıştır. Gerekli resmi izinler alındıktan sonra öğretmenlerle iletişime geçilmiş ve uygun oldukları zamanlar dikkate alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ortalama 20 dakika süren görüşmeler okulların toplantı salonu, öğretmenler odası ve veli görüşme odalarında yapılmıştır. Ses kayıt cihazıyla gerçekleştirilen görüşmelerde her öğretmen için bir form kullanılmıştır. Veriler yazılı metne dönüştürüldükten sonra araştırma sorularının yanıtlarını bulmak için işlenmiştir. Bu süreçte elde edilen görüş sayıları frekans olarak ortaya konmuştur. Böylece, yanıtlar görüşme formlarından kopyalanarak ilgili soruyla ilişkilendirilmiş ve kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Kodlama anahtarı oluşturulduktan sonra araştırmacı ve bir uzman birbirinden bağımsız olarak formları görüşme kodlama anahtarına işaretlemişlerdir. Araştırmacı ve uzmanın işaretlemelerinden yararlanılarak kodlamalar karşılaştırılmıştır. Böylece, “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” oranları ortaya konmuştur (Miles ve Huberman, 1994, s.64; Türnüklü, 2000, s.551). Güvenirlik hesaplamak için kullanılan formül şöyledir: $Güvenirlik = \frac{Görüş Birliği}{Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı} \times 100$. Sonucun %80'e yaklaşması ya da geçmesi durumunda değerlendiriciler arası güvenirlik sağlanmış olur (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Araştırmacı ve uzmanın soruların yanıtlarını aynı şekilde kodlamaları “görüş birliği”, farklı bir biçimde kodlamaları “görüş ayrılığı” olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenirliliği formül kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmacı ve uzmanın güvenirlik oranları sosyal bilgiler öğretmenleri için %90-100 arasında değişmiş ve araştırma güvenirliliği ortalaması % 95 olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme kodlama anahtarında bulunan soruların güvenirlik yüzdeleri Çizelge 2'de görülmektedir.

Çizelge 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine ait Görüşme Kodlama Anahtarında Bulunan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

<i>Sorular</i>	<i>Güvenirlik Yüzdeleri (%)</i>
1	100
2	90
3	95
4	90
5	100

Araştırmacı ve uzman arasındaki güvenirlik oranları sınıf öğretmenleri için %85-100 arasında değişmiş ve araştırma güvenirliliği ortalaması %91 bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerine ilişkin görüşme kodlama anahtarında bulunan soruların güvenirlik yüzdeleri Çizelge 3'de görülmektedir.

Çizelge 3. Sınıf Öğretmenlerine ait Görüşme Kodlama Anahtarında Bulunan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

<i>Sorular</i>	<i>Güvenirlik Yüzdeleri (%)</i>
1	100
2	85
3	90
4	90
5	90

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde “betimsel analiz tekniğinden” yararlanılmıştır. Bu teknikte veriler daha önceden belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenebileceği gibi araştırma soruları kapsamında da düzenlenip sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Görüşme kodlama anahtarına göre düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır bir biçimde yansıtılması ve gereksiz tekrarlardan kaçınılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2011. s. 224). Güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra verilerin görüşme kodlama anahtarında belirlenen temalar çerçevesinde tekrarlanma sıklıkları sayılmıştır. Böylece her tema belli bir frekansa dökülmüştür. Görüşme kodlama anahtarına göre düzenlenen veriler bulgulara dayalı olarak yorumlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılarda katılımcıların kod isimleri kullanılmıştır.

Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması gerekir. Bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Bu kapsamda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinden elde edilen bulgular öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmanın sonucunda öğretmenlerin görüşlerindeki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuştur.

BULGULAR

Bulgular, araştırmanın amaçlarına paralel bir biçimde aynı sıra ve başlıklarla aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

1. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımına ilişkin görüşleri, yerden tasarruf etmek amacıyla benzerlik ve farklılıklara ilişkin başlıklar altında incelenmiştir. Aşağıda görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersini okutmakta olan farklı branş ve kurumlardaki öğretmenlerin, bazı görüşlerde birleştiklerine tanık olunmuştur. Kolayca ayırt edilebilmeleri için ise benzer olan görüşler çizelgelerde koyu bir biçimde verilmiştir.

2. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar aşağıdaki çizelgeler incelenerek görülebilir.

Çizelge 4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)		
a. Okul bahçesi	11	a. Okul bahçesi	12
b. Kütüphane	6	b. Koridor	7
c. Kantin	6	c. Kütüphane	6
d. Laboratuvar	4	d. Sosyal bilgiler dersliği	5
e. Koridor	4	e. Spor salonu	5
f. Yemekhane	3	f. Laboratuvar	4
g. Oyun alanları	2	g. Çok amaçlı salon	3
h. Toplantı salonu	2	h. Oyun bahçesi	3
i. Çok amaçlı salon	2	i. Tiyatro	1
j. Konferans salonu	2	j. Kantin	1
k. Sosyal bilgiler dersliği	1		
l. Teknoloji tasarım dersliği	1		
m. Sergi salonu	1		
n. Etkinlik odaları	1		
o. Atatürk köşeleri	1		
p. Atölyeler	1		
q. 3D sınıfı	1		
r. Bilgisayar odası	1		
Görüş Toplamı	51	Görüş Toplamı	47

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler öğretimi için; okul bahçesi, kütüphane, kantin, koridor, laboratuvar, çok amaçlı salon, sosyal bilgiler dersliğinin kullanılabilceği görüşünde birleşmişlerdir. Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı konusunda sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinden farklı olarak; yemekhane, oyun alanları, toplantı salonu, konferans salonu, teknoloji tasarım dersliği, sergi salonu, etkinlik odası, Atatürk köşesi, atölye, 3D sınıfı, bilgisayar odası ortamlarını dile getirmişlerdir. Sınıf öğretmenleriyse; spor salonu, oyun bahçesi, tiyatro ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilceğini belirtmişlerdir.

Çizelge 5. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)
a. Bahçeyi kullanıyorum 11	a. Bahçeyi kullanıyorum 6
b. Çok amaçlı salonu kullanıyorum 5	b. Koridordan yararlanıyorum 4
c. Koridoru kullanıyorum 5	c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum 2
d. Kullanmıyorum 3	d. Kullanmıyorum 2
e. Spor salonunu kullanıyorum 2	e. Kantinden yararlanıyorum 1
f. Sergi salonunu kullanıyorum 2	f. Atatürk köşesinden yararlanıyorum 1
g. Kütüphaneyi kullanıyorum 2	g. Kütüphaneden yararlanıyorum 1
h. Bilgisayar odasını kullanıyorum 1	h. Yemekhaneden yararlanıyorum 1
i. Sosyal bilgiler dersliğini kullanıyorum 1	i. Spor salonundan yararlanıyorum 1
j. Laboratuvarı kullanıyorum 1	
k. Atatürk köşesini kullanıyorum 1	
l. Teknoloji dersliğini kullanıyorum 1	
Görüş Toplamı 35	Görüş Toplamı 19

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumlarına bakıldığında; bahçe, çok amaçlı salon, koridor, spor salonunu, kütüphane ve Atatürk köşesini kullanmada birleştikleri görülmektedir. Ayrıca iki branş grubu içinde kullanmıyorum diyen öğretmenler de olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinden farklı olarak; sergi salonu, bilgisayar odası, sosyal bilgiler dersliği, laboratuvar ve teknoloji dersliği gibi ortamları kullandıklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise farklı olarak; kantin ve yemekhane ortamlarını kullandıklarını dile getirmişlerdir.

Çizelge 6. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)
a. Öğrenilen bilgiyi somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler sağlıyor 6	a. Öğrenilen bilgileri somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler sağlıyor 7
b. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor 3	b. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor 5
c. Birebir örnekler sunuyor 2	c. Öğrencilerin sosyalleşmesine olanak tanıyor 4
d. Uygulama alanları sağlıyor 1	d. Çoklu bakış açıları sunuyor 1
e. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor 1	e. Görselleştirme olanağı sağlıyor 1
f. Görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor 1	
g. Dersi eğlenceli kılıyor 1	
h. Ders dışı etkinliklere olanak tanıyor 1	
i. Araştırma incelemeye olanak sunuyor 1	
j. Öğrenci motivasyonunu artırıyor 1	
k. Sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak sunuyor 1	
Görüş Toplamı 19	Görüş Toplamı 18

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkılara ilişkin olarak; öğrenilen bilgileri somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler

sağlıyor, öğrencilerin sosyalleşmesine olanak tanıyor, yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor görüşlerinde birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri farklı olarak; birebir örnekler sunuyor, uygulama alanları sağlıyor, görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor, dersi eğlenceli kılıyor, ders dışı etkinliklere olanak tanıyor, araştırma incelemeye olanak sunuyor, öğrenci motivasyonunu arttırıyor, sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak sunuyor görüşlerini ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise; çoklu bakış açıları sunuyor, görselleştirme olanağı sağlıyor görüşlerini ortaya koymuştur.

Çizelge 7. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanmayı Engelleyen Sorunlar

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)
a. Öğrenci sayısının fazla olması 5	a. Sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz 6
b. Zaman yetersizliği	b. Zaman yetersizliği 4
c. Öğretim programının yoğunluğu 4	c. Öğretim programının yoğunluğu 4
d. Fiziki ortam yetersizliği 4	d. Fiziki ortam yetersizliği 4
e. Sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz 4	e. Öğrenci sayısının fazla olması 3
f. Program ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu 3	f. Planlama yapamamak 2
g. İdarecilerin olumsuz tutumu 1	
h. Konuyla ilişkilendirememe 1	
i. Planlama yapamamak 1	
j. Diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme 1	
Görüş Toplamı 24	Görüş Toplamı 23

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlara yönelik; öğrenci sayısının fazla olması, zaman yetersizliği, öğretim programının yoğunluğu, fiziki ortam yetersizliği, sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz ve de planlama yapamamak noktalarında birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri farklı olarak; program ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu, idarecilerin olumsuz tutumu, konuyla ilişkilendirememe, diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme sorunlarını da dile getirmişlerdir.

Çizelge 8. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)
a. Okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli 4	a. Okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli 12
b. Öğretim programı sınıf dışı okul ortamlarını kullanmaya uygun hale getirilmeli	b. Sosyal bilgiler programı hafifletilmeli 2
c. Sosyal bilgiler dersliği olmalı 2	c. Bu ortamları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı 2
d. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli 2	d. İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı 1
e. İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı 1	e. Sosyal bilgiler programı ve kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinlikler olmalı 1
f. Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli 1	
g. Konular hafifletilmeli 1	
h. Sınıf mevcutları azaltılmalı 1	
i. Sosyal bilgiler köşeleri olmalı 1	
j. Sergi alanları oluşturulmalı 1	
k. Koridor panoları etkin kullanılmalı 1	
l. Bahçede etkinlikler yapılmalı 1	
Görüş Toplamı 18	Görüş Toplamı 18

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarının işlevsel bir biçimde kullanılabilmesine yönelik olarak; okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli, işbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı önerilerinde birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinden farklı olarak; öğretim programı sınıf dışı okul ortamlarını kullanmaya uygun hale getirilmeli, sosyal bilgiler dersliği olmalı, öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli, sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli, konular hafifletilmeli, sınıf mevcutları azaltılmalı, sosyal bilgiler köşeleri olmalı, sergi alanları oluşturulmalı, koridor panoları etkin kullanılmalı, bahçede etkinlikler yapılmalı önerilerinde bulunmuşlardır. Sınıf öğretmenleri ise; sosyal bilgiler programı hafifletilmeli, bu ortamları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı, SBDÖP ve kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinlikler olmalı önerilerini ortaya koymuşlardır.

3. Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Devlet okulları ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleri arasında benzerlik ve farklılıklara rastlanmıştır. Öğretmenlerin görüşleri arasındaki benzer yönler çizelgelerde koyu olarak belirtilmiştir.

Çizelge 9. Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Devlet Okulu Öğretmenleri (N=20)	Özel Okul Öğretmenleri (N=20)
a. Okul bahçesi 13	a. Okul bahçesi 11
b. Kütüphane 7	b. Koridor 9
c. Laboratuvar 5	c. Spor salonu 8
d. Sosyal bilgiler dersliği 4	d. Kantin 5
e. Spor salonu 3	e. Kütüphane 5
f. Kantin 2	f. Oyun alanı 4
g. Koridor 2	g. Laboratuvar 3
h. Toplantı salonu 2	h. Yemekhane 3
i. Konferans salonu 1	ı. Sosyal bilgiler dersliği 2
j. Teknoloji dersliği 1	i. Sergi Salonu 1
k. Oyun alanı 1	j. Etkinlik Odaları 1
l. Tiyatro 1	k. Atatürk Köşesi 1
	l. Atölyeler 1
	m. 3D Sınıfı 1
	n. Teknoloji dersliği 1
Görüş Toplamı 43	Görüş Toplamı 60

Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; okul bahçesi, kantin, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliği, spor salonu, teknoloji dersliği ve oyun alanlarının her iki okul türünde görev yapan öğretmenler tarafından benzer şekilde ifade edildikleri görülmektedir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler toplantı ve konferans salonuyla tiyatroyu farklı görüş olarak ortaya koymuşlardır. Özel okullarda görev yapan öğretmenler ise; yemekhane, sergi salonu, etkinlik odaları, Atatürk köşesi, atölyeler, 3D sınıfı gibi ortamları dile getirmişlerdir.

Çizelge10. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

Devlet Okulu Öğretmenleri (N=20)	Özel Okul Öğretmenleri (N=20)
a. Bahçeyi kullanıyorum 7	a. Bahçeyi kullanıyorum 10
b. Yararlanmıyorum 3	b. Koridordan yararlanıyorum 7
c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum 4	c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum 4
d. Koridordan yararlanıyorum 2	d. Spor salonu kullanıyorum 3
f. Laboratuvarı kullanıyorum 1	e. Sergi salonunu kullanıyorum 2
g. Kantinden yararlanıyorum 1	f. Kütüphaneyi kullanıyorum 2
h. Atatürk köşesini kullanıyorum 1	g. Bilgisayar dersliğini kullanıyorum 1
h. Kütüphaneyi kullanıyorum 1	h. Sosyal bilgiler dersliğini kullanıyorum 1
	ı. Atatürk köşesini kullanıyorum 1

		<i>i. Yemekhaneden yararlanıyorum</i>	1
		<i>j. Yararlanmıyorum</i>	1
Görüş Toplamı	21	Görüş Toplamı	33

Her iki tür okul öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında yararlandıkları ortamlarda kısmen benzerlikler olduğu görülmektedir. Bu ortamlar; bahçe, çok amaçlı salon, koridor, Atatürk köşesi ve kütüphane olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmadıklarını da ifade eden öğretmenler olmuştur. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler farklı olarak laboratuvar ve kantini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler ise farklı olarak; spor salonu, sergi salonu, bilgisayar dersliği, sosyal bilgiler dersliği ve yemekhane gibi alanlardan da yararlandıklarını açıklamışlardır.

Çizelge 11. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Devlet Okulu Öğretmenleri (N=20)		Özel Okul Öğretmenleri (N=20)	
<i>a. Bilgiyi somutlaştırıyor</i>		<i>5a. Öğrenmede kalıcılığı artırıyor</i>	4
<i>b. Öğrenmede kalıcılığı artırıyor</i>		<i>5b. Birebir örnekler sunuyor</i>	4
<i>c. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i>		<i>4c. Görselleştirme olanağı sunuyor</i>	2
<i>d. Ders dışı etkinliklere olanak tanıyor</i>		<i>1d. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i>	2
<i>e. Öğrencinin motivasyonunu artırıyor</i>		<i>1e. Uygulama alanları yaratıyor</i>	2
<i>f. Araştırma inceleme yapmaya olanak sunuyor</i>		<i>1f. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i>	2
<i>g. Dersi eğlenceli kılıyor</i>		1	
<i>h. Sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanıyor</i>		1	
<i>1. Görselleştirme olanağı sunuyor</i>		1	
<i>i. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i>		1	
Görüş	Toplamı	Görüş	Toplamı
21		16	

Her iki tür okulda görev yapan öğretmenler; bilgiyi somutlaştırdığı, kalıcılığı arttırdığı, öğrencilerin sosyalleşmesini sağladığı, görselleştirme olanağı sunduğu, yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı görüşlerinde birleşmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler farklı olarak bu ortamların; ders dışı etkinliklere olanak sunduğunu, öğrenci motivasyonunu arttırdığı, araştırma incelemeye olanak tanıdığı, dersi eğlenceli kıldığı ve sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanıdığı görüşlerini ifade etmişlerdir. Özel okullardaki öğretmenler ise; birebir örnekler sunduğu, görsel öğelerin sergilenmesini sağladığı ve uygulama alanları yarattığını belirtmişlerdir.

Çizelge 12. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Devlet Okulu Öğretmenleri (N=20)		Özel Okul Öğretmenleri (N=20)	
<i>a. Fiziki ortam yetersizliği</i>	8	<i>a. Engel yok</i>	8
<i>b. Zaman yetersizliği</i>	6	<i>b. Öğrenci sayısının fazla olması</i>	2
<i>c. Programın yoğunluğu</i>	6	<i>c. Zaman yetersizliği</i>	2
<i>d. Öğrenci sayısının fazlalığı</i>	6	<i>d. Program yoğunluğu</i>	2
<i>E Programda ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu</i>	1	<i>e. Planlama yapamamak</i>	2
<i>f. Engel yok</i>	1	<i>f. Konularla ilişkilendiremememe</i>	1
<i>g. İdarecilerin olumsuz tutumu</i>	1	<i>g. Diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme</i>	1
<i>h. Planlama yapamamak</i>	1		
Görüş	Toplamı	Görüş	Toplamı
30		18	

Her iki tür okulda görev yapan öğretmenler, sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı önündeki engeller ve sorunlara ilişkin olarak zaman yetersizliği, program yoğunluğu,

öğrenci sayısının fazlalığı, engel yok görüşlerini benzer olarak ifade etmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler farklı olarak; fiziki ortam yetersizliğini, program ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu alanlara yönelik etkinliklerin olmamasını, idarecilerin olumsuz tutumu ve planlama yapamamayı bir sorun olarak ifade etmişlerdir. Özel okullardaki öğretmenler ise; konuları ilişkilendirememeye, diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme gibi nedenleri bir sınırlılık olarak ifade etmişlerdir.

Çizelge 13. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Devlet Okulu Öğretmenleri (N=20)	Özel Okul Öğretmenleri (N=10)
a. Okulun fiziki ortamları, öğretimi zenginleştirecek biçimde düzenlenmeli 9	a. Okulun fiziki ortamları, öğretimi zenginleştirecek biçimde düzenlenmeli 7
b. SBDÖP hafifletilmeli 3	b. Sınıf dışı okul ortamlarını kullanmaya yönelik planlar yapılmalı 2
c. SBDÖP buna uygun hale getirilmeli Planlara dahil edilmeli 2	c. Sosyal bilgiler dersliği kurulmalı 1
d. 2	d. Sosyal bilgiler köşeleri oluşturulmalı 1
e. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli 1	e. Bahçede etkinlikler yapılmalı 1
f. İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı 2	f. Sergi alanları oluşturulmalı 1
g. Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli 1	g. Sınıf mevcutları azaltılmalı 1
h. Oyun alanları oluşturulmalı 1	h. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli 1
i. Sosyal bilgiler derslikleri kurulmalı 1	ı. Koridor panoları etkin kullanılmalı 1
	i. SBDÖP buna uygun hale getirilmeli 1
	j. Öğretmen kılavuz kitaplarında sınıf dışı ortamları kullanmaya yönelik etkinlikler olmalı 1
	k. Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli 1
Görüş 20	Görüş Toplamı 21
Toplamı	

Öneriler incelendiğinde benzer görüşler arasında; okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli, SBDÖP buna uygun hale getirilmeli, planlara dahil edilmeli, öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli, sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli ve sosyal bilgiler derslikleri kurulmalı biçiminde görüşlere rastlanmaktadır. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler farklı olarak; SBDÖP'nin hafifletilmesi, işbirliğine dayalı çalışmalar, oyun alanları oluşturulması önerilerini dile getirmişlerdir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler ise sosyal bilgiler köşeleri kurulmalı, bahçede etkinlikler yapılmalı, sergi alanları oluşturulmalı, sınıf mevcutları azaltılmalı, koridor panoları etkin kullanılmalı ve öğretmen kılavuz kitaplarında sınıf dışı ortamları kullanmaya yönelik etkinlikler olmalı önerilerini aktarmışlardır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına ilişkin olarak çeşitli görüşler elde edilmiştir. Bunlar analiz edildiğinde bazı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimi için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar ve sosyal bilgiler dersliğini dile getirdikleri görülmüştür. Gerek sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri, gerekse bunlar arasında yer alan devlet ve özel okul öğretmenlerinin en çok yararlandıkları sınıf dışı okul ortamının bahçe olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmaları olumlu olarak değerlendirilebilir ancak bunların kullanımında konu, zaman ve fiziki yapı uygunluğu gibi etmenlerin önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenler bu ortamların; öğrencilerde kalıcı öğrenme sağladıkları, bilgiyi somutlaştırdıkları ve yaparak yaşayarak öğrenmelerle ders dışı etkinliklere olanak sunduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca onlar sınıf dışı okul ortamlarının öğrencilerin sosyalleşmelerini desteklediklerini vurgulamışlardır. Bu da sosyalleşmeyi kendine amaç edinmiş bir ders olan sosyal bilgiler için yabana atılmayacak bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Bennett ve Scholes da (2001, 381) çalışmalarında teknoloji destekli öğrenme ortamlarının öğrencileri sosyalleşme, karar verme, problem çözme, araştırma, işbirliği yapma ve iletişim kurma gibi becerilerin geliştirilmesine katkı sağladıklarını belirtmektedirler. Sözü edilen becerilerin vatandaşlık eğitimi sorumluluğu yüklenen sosyal bilgiler dersi için ne kadar önemli olduğu dersin öğretim programında da vurgulanmaktadır. Çengelci'nin (2013, 1833) Boss'tan (1999) aktararak belirttiğine göre vatandaşlık katılımı ve sorumluluğunun öğretiminde, sınıf dışı ortamlar oldukça etkilidir.

Araştırmada öğretmenler, bahçe etkinliklerine yer verdiklerini ve böylece oyun yoluyla öğrencilere sosyalleşme olanağı sunduklarını belirtmişlerdir. Skinner ve Chi (2012) tarafından yapılan bahçe temelli eğitim çalışmalarının, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirerek öğrenim yaşantılarına önemli katkılarda buldukları saptanmıştır. Birçok araştırmada da okul bahçesinde yapılan etkinliklerin çocukların sosyal ve akademik yönden gelişimine katkı sağlamakta olduğu belirlenmiştir (Miller, Tichota ve White, 2009; Menino, 2000). Yurt dışında olduğu gibi okul bahçelerinin eğitsel amaçları gerçekleştirilmeye uygun ortamlar haline getirilmesine ilişkin çalışmalara son yıllarda Türkiye'de de rastlanmaktadır (Özdemir, 2013; Algan ve Uslu, 2009; Özdemir ve Yılmaz, 2009; Miller, Tichota ve White, 2009; Penner, 2000; Weinstein ve Pinciotti, 1988). Okul bahçelerinde dil eğitimi, piyes, matematik, fen bilgisi, teknoloji, sosyal bilgiler, tarih, müzik, sanat ve tasarım, coğrafya çalışmaları yapılabilmektedir (New Jersey School Outdoor Area Working Group, 2007). Çevre eğitimi açısından da bahçelerden etkin bir biçimde yararlanılabilmektedir (Cronin-Jones, 2000; Takahashi, 1999). Okul bahçelerinin öğrencilerinin sosyalleşmesini sağlamanın yanı sıra okula olan tutumları üzerinde de önemli etkileri olduğu saptanmıştır (Takahashi, 1999). Pranis'in (1990) araştırması da bunu destekler niteliktedir. Sözü edilen çalışmada bahçe eğitimi çalışmasında, bahçelerin doğaya ilişkin bilgi edinmede nasıl daha etkili hale getirilebileceği incelenmiştir. Özellikle bitki yetiştirme ve ekosistem etkinlikleriyle öğrencilerde çevre bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde alana özgü bir dersliğin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına uygun olarak tasarlanmış bir ortamın, dersin verimliliğini arttıracığı dile getirilmiştir. Tarman ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan araştırmada da öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunları çözmeye yönelik olarak sosyal bilgiler dersliğinin gerekliliğini vurgulamışlardır. Benzer şekilde Kaya'nın (2012a) sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak yaptığı çalışmada, sosyal bilgiler dersliğinin önemi üzerinde çokça durulmuştur. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin işlenişinde canlandırma, simülasyon ve örnek olay incelemeleri gibi çalışmaların yapılacağı bir ortama ihtiyaç olduğuna dikkat çekilmiştir. Erdoğan (2009) tarafından yapılan araştırmada da sosyal bilgiler dersliğinin, dersi daha ilgi çekici bir hale getirdiği, öğrenmeye elverişli bir ortam hazırladığı, araç-gereçlerin de dersin daha nitelikli işlenmesini sağladığı ve başarıyı olumlu yönde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırmada öğretmenler, sergi alanlarını ve koridor panolarını kullanma nedenlerini kalıcı öğrenmeler sağlamakla ilişkilendirmişlerdir. Görselleştirmeye dayalı çalışmaların etkililiği ile ilgili görüşlerin Hayran'ın (2010) çalışmasıyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Çok uyaranlı ortamların kavram öğretiminde etkililiğini belirlemeye ilişkin bu çalışma, görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilmiş ortamların öğrenmeyi olumlu yönde etkilediğine yönelik bulgular içermektedir.

Görüşler incelendiğinde sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumunda ders içeriği, zaman ve fiziki yapı gibi etmenlerin belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Bu ortamlardan yararlanamama nedenleri arasında ise okulun fiziki yapısının elverişli olmaması, program yoğunluğu, planlama sorunu, zaman yetersizliği ve öğrenci sayısının fazlalığı sayılmıştır. Ortam yetersizliği sorununa ağırlıklı olarak devlet okullarında çalışan öğretmenlerin vurgu yaptıklarına tanık olunmuştur. Ayrıca özel okul öğretmenlerinin etkinlik odası, 3D sınıfı, atölye vb. ortamları dile getirmeleri devlet okullarıyla farklarından kaynaklanan bir durum olarak görülebilir.

Öğretmenlerin dersleri farklı ortamlara taşımalarında, konu alanlarına uygun ortam bulamamaları ve konularıyla ortamı ilişkilendirememeleri de önemli sorunlar olarak görülmektedir. Araştırmada öğretmenlerin ilişkilendirmeleri ne şekilde yapacaklarına ilişkin somut örneklerle ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Ayrıca onlar öğretmen kılavuz ve ders kitaplarında farklı ortamlarda kullanılacak etkinliklerin yokluğunu bir sorun olarak görmekteyler. Tarman, Ergür ve Eryıldız (2012) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin SBDÖP'nı kendilerine örnek etkinlik ve çalışma sunması bakımından yetersiz buldukları belirlenmiştir. Oysaki program incelendiğinde konular, dersler ve ortamlar arasındaki ilişkilendirmelerin ne kadar önemsendiği hemen göze çarpmaktadır.

Öncekilere oranla esnek bir anlayış nedeniyle öğretmenlere daha çok inisiyatif verdiği belirtilen 2004-2005 öğretim yılı SBDÖP’da önceki programlara oranla açıklamalar ve ders örneklerine daha çok yer verildiği belirtilmektedir. Buna karşın öğretmenlerin sınıf dışı ortamlarla konuları ilişkilendirmelerinde zorluk yaşamaları, Türkiye’de her alanda olduğu gibi eğitimde de merkezi yönetimin ağır basmasıyla açıklanabilir. Büyük bir ülke olmasına karşın tüm bölge, il ve köylerinde Milli Eğitim Bakanlığı yönetiminin kararları ve eğitim programlarının harfiyen uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu anlayışa uygun olarak yetişmiş ve yıllardır direktifleri uygulamış öğretmenlerin, ne yazık ki eğitimin her an ve ortamında, Bakanlıktan uygulamaya hazır oldukları ayrıntılı dokümanlar beklediklerine tanık olunmaktadır. Böylece davranışçı, kural ve direktifleri harfiyen yerine getirmeye şartlandırılmış bir kitleden, yapılandırmacı öğrenme ortamları ve özellikle sınıf dışı okul ortamlarını öğretimde kullanmasını beklemek hayalcilik gibi görülebilir Üstelik tematik öğrenmenin egemen olduğu bir toplu öğretim dersi olması nedeniyle öğretmenlerin daha çok inisiyatif kullanarak tasarımcı bir rol üstlenmeleri gereken sosyal bilgiler için olumsuzluk daha da fazladır.

Yukarıda belirtildiği gibi araştırmada ön plana çıkan bir başka bulguysa okullardaki fiziki ortamların yetersizliğidir. Bunlara ek olarak araç-gereç donanımının yetersizliği de önemli bir sorun olarak görülmüştür. Benzer bulgulara Yılmaz ve Tepebaş (2011); Kuş ve Çelikkaya (2010) tarafından yapılan araştırmalarda da rastlanmaktadır. Örneğin sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılacak harita odasının ve sosyal bilgiler dersliğinin olmaması önemli sorunlar olarak görülmüştür. Benzer bulgular Polat (2006) ve Ersoy (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Ersoy’un araştırmasında okulların fiziki koşullar ve donanım bakımından yetersizliği, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması programın uygulanmasındaki en önemli engeller olarak ortaya konmaktadır. Ayrıca Acat ve Ekinci’nin (2007) çalışmalarında yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanmış olan programın bu felsefeye uygun olarak uygulanabilmesi için gerekli olan araç-gereçlerin yetersiz oluşu, sınıfların kalabalık oluşu öğrenme-öğretme sürecinde karşılaşılan en büyük problemler olarak görülmektedir. Yapılan araştırmada da öğretmenler, fiziki yetersizliğin yanı sıra sınıf mevcutlarının fazlalığını sosyal bilgiler öğretiminde yapılandırmacı yaklaşıma uygun çalışmalar yapmanın önünde önemli bir engel olarak görmüşlerdir. Yılmaz ve Tepebaş’ın (2011); Yapıcı ve Demirdelen’in (2007) araştırmalarında da sosyal bilgiler öğretmenlerinin okullardaki sınıf mevcutlarının fazlalığını önemli bir sorun olarak gördükleri belirlenmiştir.

Araştırmada bazı öğretmenler, sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlardan biri olarak öğretime ayrılan zamanın yetersizliğini de dile getirmişlerdir. Çengelci’nin (2013, s.1834) araştırmasında da aynı bulguya rastlanılmıştır. Ona göre öğretmenler ders içeriğindeki konuları yetiştirme kaygısıyla sınıf dışı öğrenmeye zaman ayıramamaktadırlar. Tarman ve arkadaşlarıyla (2012) Akşit (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da sosyal bilgiler öğretiminde ders saatlerinin yetersizliği ve programı yetiştirme kaygısının öğretmenler tarafından önemli bir engel olarak görüldüğü belirlenmiştir. Öğretmenlerin bazıları yukarıda belirtilen sorunlara paralel olarak çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

Öneriler

Araştırmada sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma ve bu ortamları işlevsel bir biçimde kullanmaya yönelik bazı öneriler, okulların fiziki koşullarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde oluşturulması, sınıf mevcutlarının azaltılması ve işbirliğine dayalı çalışmalar yapılması yönündedir. Bu önerilerin Polat (2006) tarafından yapılan sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili araştırmada ileri sürülen çözüm önerileri ile benzer olduğu görülmektedir.

Okullardaki fiziki ortamların eğitim ve öğretimin kalitesinde önemli bir etmen olduğu Karasolak’ın (2009) çalışmasında da vurgulanmaktadır. Sözü edilen araştırmada, öğretmen ve öğrencilerin okul bahçesi, kantin, koridor gibi okul yapılarının önemine dikkat çektikleri görülmektedir. Ayrıca buralar eğitim ve öğretim faaliyeti açısından yararlanılabilecek ortamlar olduğu belirtilmektedir. Alanyazındaki çeşitli çalışmalara bakıldığında, bir öğretim tasarımının etkili olabilmesi için okul ve ortamın ona uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Uygun olmayan bir çevre, öğrencileri hem beden hem de psikolojik olarak etkileyerek öğrenmelerini olumsuz yönde etkilemektedir (Knirk ve Gustafson, 1986. Ak: Şimşek, 2009).

Uygulamaya yönelik olarak öncelikle sosyal bilgiler öğretimine uygun ortamların tasarlanması ve okul mimarilerinin bu bakımdan ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yapılacak

okul binalarında sınıf dışı ortamlar, öğrenme göz önünde bulundurularak planlanabilir. Varolan okullarda da öğrenmeye uygun ortamlara dönüştürme çalışmaları gerçekleştirilebilir. Ayrıca öğretim programı ve öğretmen kılavuz kitaplarında sınıf dışı okul ortamlarına yönelik etkinlik örneklerine yer verilebilir. Okul yöneticilerinin sınıf dışı okul ortamlarını işlevsel kılacak çalışmaları teşvik etmeleri önemlidir. Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımına ilişkin olarak çeşitli yöntemlerden yararlanılarak araştırmalar yapılabilir. Bu bağlamda sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin yöntem-teknik ve araç-gereçlerin geliştirilmesine yönelik deneysel ve gözleme dayalı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak araştırmada genelde öğrenme için yararlı olduğu belirtilen sınıf dışı okul ortamlarının Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına uygun olarak planlı bir biçimde kullanılmadığı sürece zaman kaybından başka bir işe yaramayacağı söylenebilir. Çengelci'nin (2013, s.1834) Dillon ve arkadaşlarına (2006) dayanarak vurguladığı gibi sınıf dışı çalışmaların etkili olması için özenli bir biçimde planlanması, uygulanması ve mutlaka değerlendirilerek etkisinin izlenmesi gereklidir. Hammond ve Manfra'nın (2009, s.172) belirttikleri gibi farklı ortamlara kaydırılmalarına karşın sosyal bilgiler öğretiminin çoğunlukla öğrencinin pasif olduğu öğretmen merkezli bir ortamda yapılması, beklenen verimin alınmamasına yol açmaktadır. Oysa Milli Eğitim Bakanlığı (2011) tarafından hazırlanmış olan sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri belgesinde "Bütün öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini dikkate alarak derse aktif katılımlarını sağlamaya ve başarılarını artırmaya yönelik olumlu ortamlar oluşturur. Tüm öğrencilerin; öğretmenle, birbirleriyle ve öğretim araç-gereçleriyle okul içi ve dışı öğrenme ortamları düzenler" ifadesi yer almıştır. Görüldüğü gibi gerek okul içi gerekse dışındaki öğrencilerin aktif katılımlarını sağlamaya ve başarılarını artırmaya yönelik öğrenme ortamlarının hazırlanması görevinin de öğretmenlere yüklendiği anlaşılmaktadır. Öğrenme ortamındaki etkisi göz önüne alınarak öğretmenlerin görüşlerine başvurulması, araştırmacının bu dinamik gücün harekete geçirilerek sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde planlı bir biçimde kullanılmasına katkı getirmesi beklentisinden kaynaklanmıştır.

KAYNAKÇA

- Acat, B. & Ekinci, A. (2007). İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Değerlendirilmesi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*, 422-430.
- Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkinliğinin incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli - Erzurum örneği)*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Algan, H. & Uslu, C. (2009). İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasına paydaş katılımı: Adana örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 129-140.
- Alkan, C. (1979). *Eğitim ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 85.
- Ata, B. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Öztürk, C. (Editör). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. (Ss. 33-47). Ankara: Pegem Akademi.
- Başar, M. A. (2000). *İlköğretim okullarının işgören ve fiziki olanakları*. IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15- 16 Ekim 1998 Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8, Özel Sayı.
- Başaran, İ. E. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara, Ekinoks.
- Bertiz, H. (2011). İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin kullanılması ve yaygınlaşması sürecinde karşılaşılan engeller ve sorunların müfettişlerin görüşleri ile belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 03(40), 34-56.
- Cresswell, W, J. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating, quantitative and qualitative research*. 4. Edt. Boston, Pearson.
- Cronin-Jones, L. L. (2000). The effectiveness of schoolyards as sites for elementary science instruction. *School Science and Mathematics*, 100(4), 203-211.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1823-1841.
- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi.

- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 81-87.
- Erdoğan, M. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre tasarlanmış sosyal bilgiler sınıfına ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersoy, F. G. (2009). *Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programının uygulanması ile ilgili değerlendirmeler (Konya ili örneği)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ertürk, S. (1974). *Eğitimde program geliştirme*, Meteksan Matbaacılık, Ankara.
- Geçit, Y. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler eğitimi öğretme-öğrenme durumlarıyla ilgili temel çalışmalar. *Milli Eğitim*, 189, 156-186.
- Güleç, S. & Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- Hammond, T. C. ve Manfra, M. M. (2009). Giving, Prompting, Making: Aligning Technology and Pedagogy within TPACK for Social Studies Instruction. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(2),160-185.
- Hayran, Z. (2010). Çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 35 (158),128-142.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 15. Baskı. Ankara :Nobel Yayın Dağıtım.
- Karapolak, K. (2009). *Mimari özellikleri farklı ilköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçeleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*. Adana. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, E. (2012a). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler öğrenme ortamına ilişkin beklentileri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 54, 105-138.
- Kaya, E. (2012b). Sosyal bilgiler öğretiminde “sosyal bilgiler dersliği” kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2012(2), 999-1021.
- Kılıçoğlu, G. (2012). *Sosyal bilgiler eğitimi*. Safran, M.(Editör). *Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri içinde* (Ss.3-16) 2. Baskı. Ankara: Pagem Akademi.
- Kuş, Z. & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2), 69-91.
- Kuzgun, Y. & Deryakulu, D. (2004). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara, Nobel Yayınları.
- Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat örneği)*. Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Menino, T. M. (2000). Designing Schoolyards & Building Community. *The Boston Schoolyard Initiative. USA*, 16s.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, (2012). *Özel öğretim kurumları standartlar yönergesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Genel Müdürlüğü.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Second edition. London. Sage Publications.
- Miller, D. L., Tichota, K. & White, J. (2009). *Young Children Learn Through Authentic Play in a Nature Explore Classroom*. Dimensions Educational Research Foundation. Retrieved 5/27/10 at <http://www.dimensionsfoundation.org/research>.
- New Jersey School Outdoor Area Working Group. (2007). Schoolyard Planning and Design in New Jersey. *The Center for Architecture and Building Science Research. New Jersey Institute of Technology. Newark, New Jersey, USA*, 25s.
- Özdemir, A. (2013). *Designing landscapes for child health*. Murat Özyavuz (Edt). Advances in Landscape Architecture, INTECH.
- Özdemir, A. & Yılmaz, O. (2009). İlköğretim okulları bahçelerinin çocuk gelişimi ve sağlıklı yaşam üzerine etkilerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 181, 121-129.
- Özdemir, S. M. (2012). *Sosyal bilgiler eğitimi*. Safran, M.(Editör). *Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri içinde* (Ss.17-48) 2. Baskı. Ankara: Pagem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış

- Doktora Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı.
- Penner, T. (2000). Grandview U'uqinak'uuh Community School Yard. *City Farmer, Canada's Office of Urban Agriculture. Canada.*
- Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar.* Ankara. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Pranis, E. (1990). Growing ideas. *A Journal of Garden-Based Learning.* 5, 1-4.
- Skinner, E. A. & Chi, U. (2012). Intrinsic motivation and engagement as “active ingredients” in garden-based education: Examining models and measures derived from self-determination theory. *The Journal of Environmental Education.* 43(1), 16-36.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu.* 6. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2009). *Öğretim tasarımı.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tarman, B., Ergür, Ş. & Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Sosyal Bilimler Dergisi,* 11(1), 103-135.
- Takahashi, N. (1999). *Educational landscapes: Developing school grounds as learning places.* University of Virginia, Thomas Jefferson Center for Educational Design.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi,* 24, 543-559.
- Weinstein, C. S. & Pinciotti, P. (1988). Changing a Schoolyard Intentions, Design Decisions, and Behavioral Outcomes. *Environment and Behavior,* 20(3), 345-371.
- Yapıcı, M., & Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online,* 6(2), 204-212.
- Yeşilbursa, C. C. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi.* Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. & Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(1),157-177.